

Op de Hoogte

Jaargang 28 nr. 3, augustus 2022

Op de Hoogte

IVN Walcheren - Jaargang 28 nr. 3, augustus 2022

Redactioneel

Een tijdje terug had ik het met een natuurbroeder over het drogen van bloemen en planten. Nu weet ik daar helemaal niks van. Gelukkig deelt hij zijn kennis en luister ik graag (en sla soms zelfs nog wat op ook). Als je gras wilt drogen en de natuurlijke stand wilt behouden, dan moet je die niet ondersteboven drogen, maar juist rechtop. Ook hoeft je niet te doen alsof je alles zelf het beste kan en kun je het grootste gedeelte over laten aan de natuur. Pluk het gras als het een tijdje droog is geweest, dan is de plant al op een waterrantsoen.

Nu heb ik dat laatste misschien iets te goed onthouden voor mijn gebiedje van de natuurgidsencursus: ik heb gewacht totdat het echt gort en gort-droog was. Je hoorde het gras onder je voeten kraken. Scheuren in de grond. Trekbrug schraapte bijna over de bodem, en dat lag niet aan m'n gewicht. Nou, dan weet je dat er weinig nog gedroogd hoeft te worden thuis.

Ik heb wel een tijdje met samengeknepen billen thuis gezeten. Want ik heb geen idee wanneer de brigade van de gemeente zou komen om alles plat te maaien. Gelukkig zijn ze zeer schappelijk geweest en heb ik mijn verzameling grassen met plezier kunnen oogsten. Met net zoveel plezier als dat ik ze heb zien groeien, kleuren, transformeren en dansen in de wind. Vol verbazing over de verschillen, liep ik terug naar huis met zeven verschillend uitziende bloemen/aren van de grassen. En dan had ik nog niet eens het kruiptje erbij zitten, want die waren al uit elkaar gevallen!

Ik hoop dat jullie de komende tijd ook mooie ontdekkingen mogen doen in de natuur! Misschien eerst nog wat inspiratie op doen in deze editie. Veel leesplezier!

Namens de redactie,
Arjen Faasse

Bij de voorpagina

Bokken, kevers, spinnen, aapjes. Er zijn vele verschillende orchissen met de meest bijzondere bloemen. Op de voorpagina zie je de hommels met hun dikke billen al bijna drinken van de nectar. Hommelorchis is dan ook de naam. Jeike Lammers heeft deze mooie foto gemaakt.

Aan deze uitgave werkten mee:

Annet de Bruyne
Jeike Lammers
Henk Sijsenaar

Angelique de Cock
Jack Molkenboer
Onze bezorgers

Arjen Hartog
Roeland Scheeren

Colofon

Op de Hoogte Augustus 2022 is een uitgave van IVN Walcheren* voor leden en relaties. Oplage ca.190 exemplaren. Op verzoek ook digitaal.

Redactie: Angelique de Cock en Arjen Faasse, e-mail: opdehoogte-walcheren@ivn.nl.

Distributie: Wim van Strien; e-mail: wvmstrijs@zeelandnet.nl

Geen Op de Hoogte ontvangen? Mail dan even naar opdehoogte-walcheren@ivn.nl. Het volgende nummer komt uit rond 25 november 2022; kopij aanleveren vóór 11 november 2022.

~~~  
\*IVN Walcheren is een afdeling van IVN (Instituut voor natuur-educatie en duurzaamheid), actief in voorlichting en educatie op natuur- en milieugebied en heeft (huisgenoot-)leden; contributie € 24 resp. € 12 per jaar. Voor hen zijn activiteiten gratis of tegen gereduceerd tarief.

Ledenadministratie: Theo Hendriks, penningmeester; zie voor adresgegevens "Bestuur & Werkgroepen". Contributiebetaling vindt plaats via incasso of betaling a.d. hand van een factuur op bankrekening NL02ABNA0213302942 van IVN.

~~~  
*Website www.ivn.nl/walcheren; IG: IVN_Walcheren; Facebook: <https://www.facebook.com/ivn.walcheren/>

~~~
Druk: Editoo Arnhem

Bestuur en werkgroepen

Dagelijks Bestuur:

Voorzitter: Len Kapteijn-Snijders; tel. 06 2009 5054,
e-mail: nlkapteijn@zeelandnet.nl.

Secretaris: Carlien Nijdam

e-mail: secretariaat@ivnwalcheren.nl.

Penningmeester: Theo Hendriks;

e-mail: penningmeester@ivnwalcheren.nl.

Algemeen bestuur:

(naast het Dagelijks Bestuur)

Janneke van Ouwerkerk-Gideonse;

e-mail: jlvanouwerkerk@zeelandnet.nl.

Heleen Mols, e-mail: activiteiten@ivnwalcheren.nl.

Willy Verhage, e-mail: waverhage@zeelandnet.nl

Arjen Faasse

Werkgroepen:

Natuurpaden: coörd. Johan Antheunisse; tel. 0118 628814;
e-mail: miljjobo@zeelandnet.nl.

Excursies: alg. coörd.: Heleen Mols;

e-mail: activiteiten@ivnwalcheren.nl.

Cursussen: coörd. Janneke van Ouwerkerk-Gideonse;

e-mail: zie hiervoor.

Duurzaamheid: Jack Molkenboer;

e-mail: JackMolkenboer@hotmail.com.

Communicatie:

- - **Kwartaalblad voor leden en relaties Op de Hoogte:**

e-mail: opdehoogte-walcheren@ivn.nl

Angelique de Cock en Arjen Faasse.

- - **Website:** Joop Weijland, e-mail:

webmaster.walcheren@ivn.nl.

- - **Instagram en Facebook:** Angie van Goethem;

@IVN_Walcheren;

e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl.

- - **Public relations:** Linda Pieterse-Van den Berg,

e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl.

Contributieverhoging en nieuw bankrekeningnummer

Voorstel contributieverhoging

Het voorstel is om 1 januari 2023 de contributie te verhogen naar € 25,- (is nu € 24,-) en zal de afdracht per lid €12,50 bedragen (is nu €12,-). De afdracht voor huisgeenootleden blijft gelijk op €2,-. Daarom blijft ook de contributie voor hen gelijk. Voor jeugd- en ereleden blijft gelden dat er geen afdracht verschuldigd is. Dit komt op de agenda in een algemene ledenvergadering.

Nieuw bankrekeningnummer

Omdat we graag bij een duurzame bank onze bankzaken willen regelen zijn we als afdeling overgestapt naar de Triodosbank. Ons nieuwe bankrekeningnummer is NL16TRIO0320489981. Zouden jullie voortaan dit rekeningnummer willen gebruiken? De contributie mag nog steeds naar het landelijke rekeningnummer te vinden in het colofon.

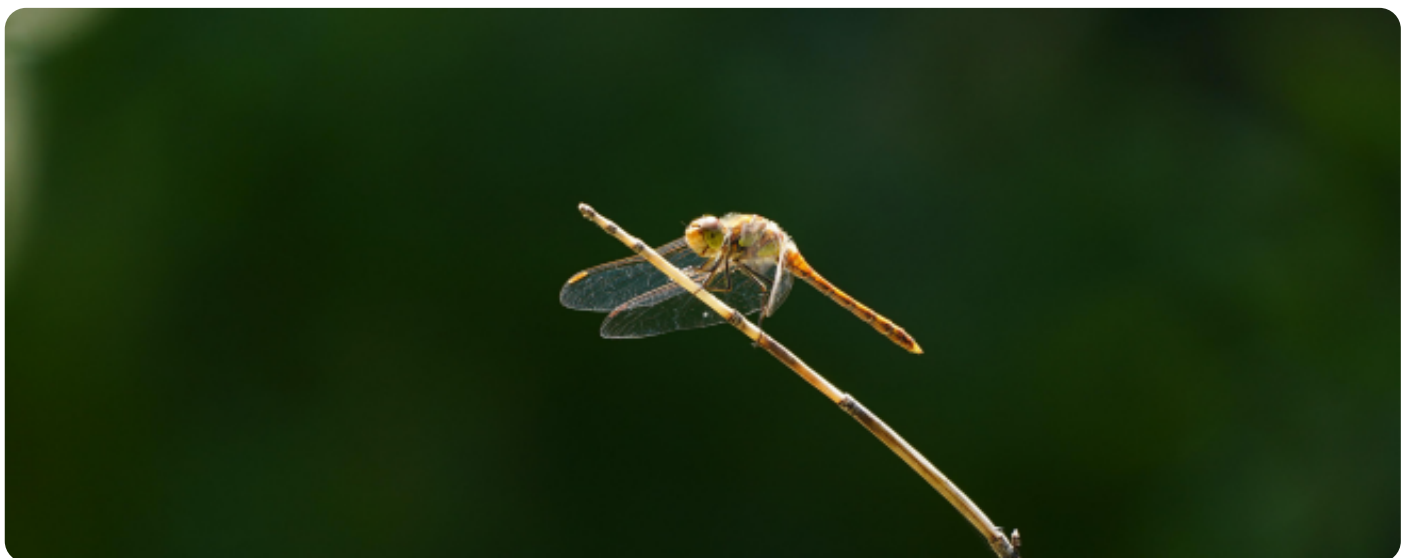
Jaarverslag 2021 IVN Landelijk

Onlangs is er weer een jaarverslag gemaakt van vorig jaar. Nu denk je misschien aan droge taaie kost en een verplicht nummertje, maar dat is niet het geval. Het is een mooi overzicht van wat er allemaal bij IVN gebeurt buiten Walcheren. Door het hele land zijn er vrijwilligers en beroepskrachten actief om de natuurkennis bij de mensen te brengen.

Als je van cijfertjes houdt overigens, ook dan kun je ook je lol op namelijk met de jaarcijfers en de uitkomsten van de bereikmeting in 2021.

Kortom: neem eens een kijkje wat er allemaal is bereikt in het land via de onderstaande link!

<https://www.ivn.nl/jaarverslag-2021>

Vermoedelijk de zuidelijke heidelibel; *Sympetrum meridionale*; Foto Jeike Lammers

Een tandem van azuurwaterjuffers; *Coenagrion puella*; foto Jieke Lammers

Wil je een handje helpen?

Alle dingen die we doen als afdeling, komt uit de handen van de vrijwilligers tezamen. Wil je daar ook een steentje aan bijdragen? Doe dan een berichtje naar het bestuur (zie contactinfo op p.3), dan kunnen we kijken hoe we het in het vat gaan gieten. De hulp wordt zeer gewaardeerd! Wil je liever iets concreets? Kijk dan eens naar de onderstaande vacatures:

PR

We merken dat naast de social media, dat de traditionele kanalen, zoals de bode en de krant, misschien wel het beste werken om de mensen te bereiken. We zijn op zoek naar iemand die de taken van Linda over wilt nemen. Je verzorgt dan de verspreiding van de promotie van de activiteiten naar de verschillende media. En misschien heb je ook nog wel tips hoe we de communicatie nog kunnen verbeteren?

Instagram

Zoals je misschien weet hebben we twee social media-kanalen. Facebook en Instagram, Facebook heeft Angie onder haar hoede. Maar voor Instagram zoeken we nog iemand die deze pagina wil beheren. Je kunt het zo intensief maken als je zelf wilt. Als je zelf mooie natuurfoto's wilt plaatsen is dat top, activiteiten promoten is ook top. Maar als je alleen de berichtjes bijhoudt en regelmatig wat plaatst is dat ook goed. Je kunt natuurlijk ook foto's samen met Angie delen en vice versa.

IVN Routes app

We zouden de natuurliefhebbers in Zeeland ook graag de mooie wandelingen in Walcheren vanuit het natuurperspectief willen laten beleven. Daarom zijn we op zoek naar iemand die wil helpen om de natuurpaden in de digitale omgeving te zetten. Met de natuurpadengroep kunnen mooie routes worden geselecteerd. We beginnen gewoon klein. Als we het onder de knie hebben en de mogelijkheden weten, kijken we samen verder.

Activiteiten in de Bevelanden, Schouwen-Duiveland, Tholen en Zeeuws-Vlaanderen

We zouden graag onze buurafdeling De Zeeuwse Delta willen helpen om meer activiteiten op de kaart te zetten. Want er is ook daar zoveel moois te zien! Misschien woon of werk je er en weet je nog wel een mooi plekje om een (kleine) activiteit te organiseren. Ons bestuur en Brenda van het kantoor in Goes kunnen je ondersteunen hierin. Lijkt je dit wat of heb je vragen? Laat het dan weten aan Brenda de Schipper, b.de.schipper@ivn.nl of het secretariaat.

Vertegenwoordiging Landelijke Raad

Omdat de termijn van 3 jaar van Arjen Faasse alweer aflopend is, zijn Theo Hendriks en Carlien Nijdam opgestaan om deze taak over te nemen, waarvoor hartelijk dank! Zij mogen onze afdeling en regio vertegenwoordigen in het hoogste orgaan van IVN.

Een belangrijk onderwerp in de Landelijke Raad is het Meerjarenbeleid en de daarop gebaseerde Jaarplannen (met begroting)

Wil je meedenken of input leveren voor de Landelijke Raad-vergaderingen? Laat het dan weten aan het secretariaat. Vier keer per jaar vergadert de Landelijke Raad waarbij punten aangedragen kunnen worden. Ook als je alleen nieuwsgierig bent wat er nu precies besproken wordt, kun je een berichtje sturen naar het secretariaat op secretariaat@ivnwalcheren.nl.

Activiteitenoverzicht

Agenda komende periode

De activiteiten van de komende tijd op een rijtje. Kijk ook op de website of facebookpagina voor meer informatie.

3 September: De boom die bindt
11 September: Geheimen van het getij
13 September: Nazomerlicht in Toorenvliedt
17 September: Nazomerlicht in Ter Hooge
25 September: Wisseling van het seizoen in het Nollebos

1 Oktober: De boom die bindt
8 Oktober: Herfst hangt in de lucht in Toorenvliedt
8 Oktober: Paddenstoelenexcursie
14 Oktober: Natuur in de stenen stad
18, 28 Oktober: Geheimen van het getij
19 Oktober: Natuur en een vleugje Oranjecultuur
23 Oktober: Herfst hangt in de lucht in het Nollebos
26 Oktober: Herfst hangt in de lucht in Ter Hooge

1 November: Geheimen van het getij
5 November: Walcheren bevrijd
6 November: De kreken in het Nollebos

Natuur in de stenen stad

De natuur is dichterbij dan je denkt, ook midden in de stad. Er leeft een heleboel op en tussen de stoeptegels, aan de muur, in tuinen, parken en rond bomen. We gaan op zoek naar planten (van het kleine Madeliefje tot de grote Beuk), dieren (insecten, vogels) en andere tekenen van leven in de stad.

Ben je benieuwd wat er zoal te zien is, ga dan mee met deze excursie o.l.v. een IVN-natuurgids op vrijdag 14 oktober om 15:30 uur.

Het vertrekpunt voor de excursie is: vanaf de muziektent in het Molenwaterpark, Middelburg.

De wandeling zal ongeveer 1,5 uur duren.

Kijk ook eens bij de rondleiding "De boom die bindt" voor andere data van natuurexcursies door de binnenstad van Middelburg.

Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Andere activiteiten in het kort

In het onderstaande overzicht willen we aandacht geven aan de andere natuuractiviteiten in de buurt. Kijk voor meer en de laatste informatie op de website van de desbetreffende organisatie.

Het Zeeuws Landschap

Informatie: <https://www.hetzeeuwselandschap.nl/>
Beach Cleanup: het groene strand van Oranjezon **12 oktober; 9 november; 14 december**
Paddenstoelen spotten in Oranjezon **12 oktober**
Ronde van Oranjezon **22 oktober**
Herfstwandeling Oranjezon **26 oktober**

Strand Monitoring Project Neeltje Jans

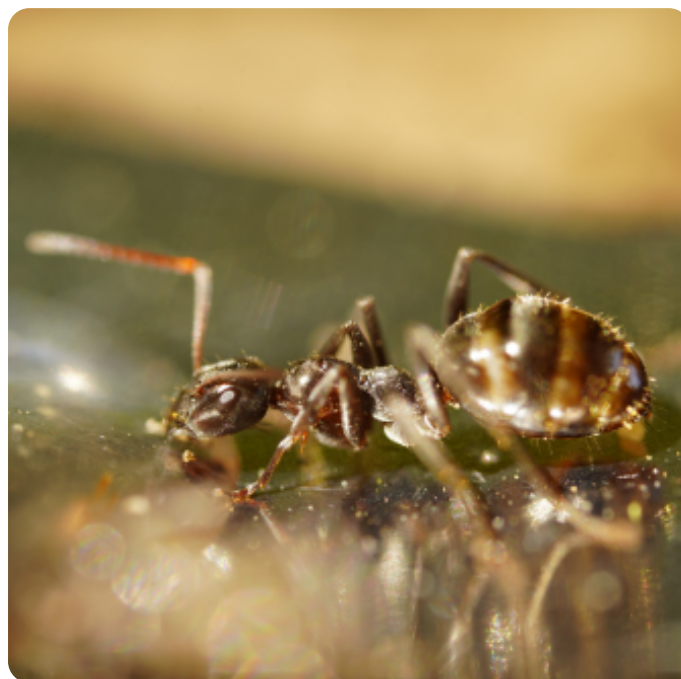
Informatie: Elly Jacobusse 06 29 83 58 16, of mailen naar ellyjacobusse@gmail.com
12 en 28 oktober

KNNV

Informatie: <https://walcheren.knnv.nl/vrij-wandelen/>
Vrij wandelen: **3 oktober; 7 november**

Polderhuis Westkapelle

Informatie: <https://www.polderhuiswestkapelle.nl/nl/activiteiten/agenda>
Vogelexcursie natuurgebied Westkapelle: **15 oktober**
Geheimen van het getij **18, 28 oktober; 2 november**

Een zonnebadende mier; foto Jeike Lammers

Paddenstoelenexcursie

8 oktober 2022

Op zaterdag 8 oktober zal de paddenstoelenexpert Henk Remijn een rondleiding over de bijzondere wereld van paddenstoelen geven in Oostkapelle. De excursie begint om 10.30 uur aan de Dunoweg ter hoogte van de oprijlaan van landgoed Zeeduin. Er is beperkt parkeerplaats bij het vertrekpunt, dus graag met de fiets komen indien mogelijk.

Aanmelden is verplicht (max. 20 deelnemers) en kan op: activiteiten@ivnwalcheren.nl. Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen.

Excursies in het Nollebos/ Westduin

Bijna een eeuw geleden, begon op initiatief van toenmalig burgemeester van Woelderen, de aanleg van het Nollebos, dat bedoeld was als sociaal park voor de bewoners van Vlissingen en omgeving. Sindsdien hebben de geschiedenis en de natuur het park gevormd tot een veelzijdig en waardevol gebied met een rijke flora en fauna. In alle jaargetijden valt er wel iets te beleven in dit parkachtige bos, waar ook de invloed van zoute kwel nog te merken is.

In het voorjaar bloeien er planten zoals de Italiaanse aronskelk, gele dovenetel en fluitenkruid. Ook is de zang van de vele vogels die er verblijven dan goed te horen. In het aangrenzende duingebied en op de dijk zijn in de zomer planten zoals zeeraket, zeekool en de teunisbloem te zien.

Bent u ook benieuwd wat er allemaal te zien is in dit gebied, gaat u dan eens mee met een excursie o.l.v. een IVN-natuurgids op één van de volgende data:

Datum	Tijdstip	Thema
Zondag 23 oktober	10.00 uur	Herfst hangt in de lucht
Zondag 6 november	10:00 uur	De kreken in het Nollebos

Het vertrekpunt voor de excursie is: vanaf de parkeerplaats Zwanenburg (bij de sauna) aan de Zwanenburgseweg, 4384 JA Vlissingen.

De wandeling zal ongeveer 1,5 uur duren. Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Wandelingen in Ter Hooge

Het kasteel van Ter Hooge dateert van 1755 en is gebouwd op de fundamenteën van het kasteel dat daar al in de 15de eeuw is gebouwd. Het is een gevarieerd gebied dat rond het begin van de 19de eeuw in de Engelse landschapsstijl is aangelegd. Later is het gebied uitgebreid met schrale weilanden afgezet met o.a. Zeeuwse hagen.

Elke maand is er een ander thema. De komende wandelingen zijn voorlopig gepland op de volgende data. Kijk altijd voor de laatste info op de website of facebook:

Woensdag 26 oktober 10.00 uur: “Herfst hangt in de lucht”

De dagen worden korter. De zon krijgt steeds minder uren van de dag en schijnt zwakker. Het bos maakt zich op voor de winter. De bladeren van de bomen verliezen hun groene kleurstof en de rode en gele kleuren die overblijven zetten het bos in een mooie gloed. Paddenstoelen verschijnen en als het meezit zien we, zoals vaker in dit parkbos, een heuse heksenkring. Wel eens geprobeerd een dwarrelend blaadje dat loskomt van de boom te vangen? Het brengt geluk!

Zaterdag 10 december 10.00 uur: “Winterse Rust”

Het is rustig in het bos. Dat wil niet zeggen dat er niets interessants te beleven valt. Het is alleen al leuk om lekker warm ingepakt door de ritselende afgevallen blaadjes te stappen.

Nu de bladeren van de bomen af zijn kunnen de verschillende vormen van de diverse boomsoorten bekeken worden. En er is meer te zien aan de kale takken. Vruchtjes, noten en zaden, gallen en de verlaten vogelnesten. Het kasteel is nu vanuit allerlei gezichtspunten, ongehinderd door gebladerte, te bewonderen.

Het vertrek is vanaf de parkeerplaats aan de Breeweg tegenover kaasboerderij “Pitteperk”.

Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag gepast contant betalen. Vooraf verplicht aanmelden bij activiteiten@ivnwalcheren.nl. Het maximum aantal deelnemers is 12.

Natuur en een vleugje Oranjecultuur

De buitenplaats Overduin, aan de Koningin Emmaweg in Oostkapelle is één van de weinige Walcherse buitenplaatsen die nog zeer goed bewaard is gebleven. Aan de zuidkant van de weg bevinden zich de in oude luister herstelde gebouwen van deze buitenplaats en het in landschapsstijl aangelegde historische park. Aan de noordkant is het bij de buitenplaats behorende Oranjabos, met prachtige, zeer oude bomen en de markante Prinsevijver: een restant van een oude kreek die naar het noorden in de zee uitstroomde. Samen bezitten ze een unieke natuur en vertegenwoordigen ze een bijzondere cultuur- en historische waarde voor en van Walcheren.

IVN Walcheren mag in 2022 een aantal excursies verzorgen op deze bijzondere plaats.

Wilt u ook eens mee met deze excursie o.l.v. een gids, dan kunt u zich aanmelden voor de excursie op woensdag 19 oktober welke start om 10.00 uur.

Het vertrekpunt voor de excursie is: het eerste hek van Overduin aan de rechterkant van de Koningin Emmaweg (gezien vanaf Vrouwenpolder in de richting van Oostkapelle).

De wandeling zal ongeveer 1,5 uur duren.

Let op: Met de auto parkeren is bij het vertrekpunt niet mogelijk. U kunt op de fiets komen of de auto parkeren op de parkeerplaats bij Oranjezon (betaald parkeren) en dan is het ± 10 minuten lopen langs de Koningin Emmaweg richting Oostkapelle.

Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Vooraf verplicht aanmelden bij activiteiten@ivnwalcheren.nl. Het aantal deelnemers is beperkt.

Wandelingen in Park Toorenvliedt

Het kasteeltje in park Toorenvliedt dateert uit 1726. Al wandelend door het park, dat eind 18e eeuw is aangelegd in de Engelse landschapsstijl, verwonderen we ons over de vele natuur- en cultuurwaarden van de buitenplaats. Wat is er in die 300 jaar gebeurd? U kunt het zelf beleven samen met een natuurgids van IVN Walcheren die u veel kan vertellen over de natuur, de historie en de ontwikkelingen in het park. Als de (corona) omstandigheden het mogelijk maken, bezoeken we tijdens de wandeling ook de Vogel- en Zoogdieropvang De Mikke. De opvang ligt daar, waar ooit het openluchttheater van Middelburg was.

Het vertrek is vanaf de vernieuwde ingang van het park aan de Koudekerkseweg bij het landingsmonument (Bufalo-voertuig); De wandeling duurt ongeveer 1,5 uur.

Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Elke excursie wordt er een ander thema uitgelicht. In 2022 zijn er wandelingen op de volgende data: (Kijk altijd voor de laatste info op de website of facebook).

In de druppels aan het blad zie je de wereld op de kop. Foto: Jeike Lammers

Duurzaamheid

Acht miljard mensen op aarde

Jack Molkenboer

Acht miljard mensen op onze aarde, is dat te veel? Ik heb werkelijk geen idee. Ja, als iedereen een eigen auto zou willen rijden dan zijn dat te veel auto's bij elkaar. Als het al zou kunnen. In Nederland rijden 9 miljoen auto's rond en er wonen bijna 18 miljoen mensen. Omgerekend zouden er dan nu 4 miljard auto's rondrijden op de wereld. Dit is niet het geval. Het zijn er 1,4 miljard. Een hele geruststelling! Maar zo rijk zijn wij dus in Nederland. Op die schaal leven en dan nu tegen elkaar zeggen dat het anders moet. Laten we niet vergeten dat een Indiër gemiddeld gezien een veel lagere ecologische-voetafdruk heeft dan een Nederlander.

Reproductie, krimp en groei? Nederland krimpt niet maar groeit met zijn bevolking. In tegenstelling tot landen als Italië, Roemenië en Rusland. Een populatie als we het biologisch bekijken, is een groep organisme van dezelfde soort en die zich bovendien in een habitat kan voortplanten. Voor de mens is die gehele aarde die habitat dat wil zeggen op bepaalde plekken landmassa. We weten dat populatiedichtheid varieert en dat deze vooral afhangt van de aanwezigheid van voedsel en predatoren. Wie is de vijand van de homo sapiens? Voor wie moeten wij bang zijn? Virussen, onszelf? Voor velen zijn wij in het antropoceen aanbeland. Daar is niet iedereen het mee eens trouwens. Maar hoe dan ook we zien de gevolgen van abiotische factoren zoals temperatuur(stijging) en droogte om ons heen en gezien de analyses van klimaatwetenschappers is het nu duidelijk dat wij daar als mensen een hoofdrol in spelen.

Hoe nu verder? Met dit stukje kan ik dat bedenken, maar met de wereld? Wel zie je ontwikkelingen waarvan ik denk dat gaat richting een gezondere wereld. Ophouden met het opeten van dieren is er zo een. Een eiwittransitie dus. Stoppen met het verspreiden van gif. Kilometerheffing prima. Transport is geen gratis ding, dus als je in een vliegtuig gaat zitten ook een kilometerheffing betalen. Heel eenvoudig te regelen. Wel zorgen dat die gelden groen worden ingezet.

Circulair produceren verplichten. Producent blijft verantwoordelijk voor het product. Kritiek op de grenzeloosheid en het besef in het beter beschermen van de aardse biodiversiteit, door grote stukken natuurgebied te laten bestaan, waar je als mens niet moet ingrijpen. Volgens E.O. Wilson dient 40% van het totale landoppervlak uit natuurgebied te bestaan.

Vanaf het jaar 2064 zijn we met 9,7 miljard soortgenoten. Volgens deze meest recente cijfers is dit een omslagpunt naar lagere aantallen. Dit in tegenstelling tot eerdere berekening van een piek van 11 miljard mensen aan het eind van deze eeuw. Lijkt op een meevaller. Vooral een afname in bevolkingsgroei in delen van Afrika is bepalend. Zijn we er dan? Nee, ik vrees van niet. Wat te denken van de toegankelijkheid en betaalbaarheid voor iedereen van hernieuwbare energie op wereldwijde schaal, toch een vorm van klimaatgerechtigdheid. Een andere kwestie is vooral voor de consument bestemd. Dat is de confrontatie met de daadwerkelijke kosten oftewel het opnemen van de maatschappelijke- en milieukosten in de productprijs. Kortom een veel stringenter transitie dan tot nu toe kan ons verder brengen naar een duurzame toekomst.

Artikelen en ander Nieuws

Een wandeling door buitenplaats Ter Hooge

Henk Sijsenaar

IVN houdt de laatste jaren weer regelmatig rondleidingen in de Engelse landschapstuin van Ter Hooge; ik vind de naamgeving van die rondleidingen heel sfeervol en uitnodigend. "Dat mot ik meemaken". Die van 23 juli j.l. droeg de naam Hoogzomer.

Ik heb die rondleiding niet meegemaakt, maar één van mijn dochters wilde met Ter Hooge kennismaken. Dus op 1 augustus om een uur of 11 fietsten we naar de Breeweg om op eigen gelegenheid Ter Hooge te verkennen. Het was er rustig, dat kan je verwachten op maandagmorgen en we vonden dat niet erg.

Ter Hooge lag er op vele plaatsen droog en dor bij, de gele fluitenkruidstaken die her en der geknakt langs ons pad stonden en lagen namen we voor lief. Zo gaat het nu eenmaal, maar gelukkig was er nog aardig wat moois te zien zoals de paar mini-aardbeien die bij nader inzien schijn-aardbeien (*Potentilla indica*) bleken.

Bloeiende schijnaardbei

De beroemde zevenstammige paardenkastanje, is dat niet degene waarvan wordt gesteld dat hij de inundatie in 1944/45 heeft overleefd?

De meanderende waterpartijen hadden last van de gedaalde waterstand. Natuurlijk werd hier en daar een fraaie blik op het Huis geboden en de rij met mispels, waarvan de vruchten nog niet rotten, ikzelf vind ze ook altijd iets extra's en dat heeft vast te maken met de mispel die ik ooit in mijn eigen tuin had.

Mijn dochter had iets met de rustieke bruggetjes, ze vond ze echt op hun plaats in het park.

Vanaf de Breeweg trokken de "Zeeuwse hagen" al direct de aandacht, we maakten gebruik van de gelegenheid om de mooie weitjes van nabij te bekijken, ze liggen zo beschut door die Zeeuwse hagen maar die we daar ook konden voelen (ook de brandnetels).

Boomstronk met flink wat paddenstoelen, kennelijk als vuurplaats gebruikt

Vrucht schijnaardbei

Vlakbij de Koudekerkseweg hadden we een gezellig gesprekje met een jong stel met een hondje van 6 weken dat opvoeding zou genieten, en zo zijn we weer over het verharde weggetje teruggelopen naar ons uitgangspunt.

Mirjam was tevreden; het was al na enen en ook op maandagmiddag werd het bezoek aan het gebied al talrijker.

Campina boerderijendag op Pitteperk op 27 mei 2022

Len Kapteijn

Toen wij in maart onze ALV hadden bij zorgboerderij Pitteperk, kregen we van de boerin, Marian Dreessen, de uitnodiging om met een IVN-kraam te komen staan op de boerderijendag van Campina.

Ik had daar drie jaar geleden ook gestaan met Coby Gouwen en het bleek een goede plek. We namen de uitnodiging dus aan en op 27 mei togen we naar Pitteperk met heel veel folders, zoekkaartjes, 2 banners en IVN kleden om de boel een beetje leuk aan te kleden en duidelijk te maken wie we zijn en wat we vertegenwoordigen.

De absolute klapper echter was de schatkist van Heleen Mols. Die kist ziet eruit zoals een schatkist eruit hoort te zien. Daarin strooit ze een dikke laag zand en daarin worden allerlei dingen verstopt die je op het strand kan vinden, voornamelijk schelpen dus. Maar zelfs aan afval had ze gedacht. De kinderen konden dan graaien in dat zand, er iets uit opdiepen en kijken op een zoekkaart wat het was. Ze had er ook minuscule schelpjes in die dan weer bekeken konden worden met een loep of in een potje met vergrootglas. Dit bleek een enorme trekpleister te zijn, de kinderen vlogen er op af als vliegen op stroop. Intussen konden Janneke Ouwerkerk en ik dan vragen beantwoorden aan ouders die wilden weten wat IVN is, wat we doen enzv..

Over bezoekers hadden we niet te klagen, ook niet over het weer trouwens. Bij sluiting bleken er 1200 bezoekers geweest te zijn. Wij waren heel wat folders kwijt geraakt, hopen op effect in het ledental, maar voor de naamsbekendheid is het zeker goed geweest.

Mijn advies is: bij een volgende uitnodiging, weer doen.

Prachtig veld met wilde peen en meer. Foto: Jeike Lammers

Fototips: Herfst

Arjen Hartog

Na een lange warme en droge zomer zal de herfst niet lang op zich laten wachten. Dit is toch wel mijn favoriete seizoen voor fotografie. Je hebt al die prachtige kleuren in het bos, de zon staat niet meer zo hoog en is niet meer zo fel. En hij komt wat later op zodat je niet zo enorm vroeg je bed uit moet. Deze daarom wat algemene tips om je herfstfoto's net wat mooier te maken.

De eerste tip is 'zorg dat je door de bomen het bos nog blijft zien'. De mooie herfsttinten zijn vooral goed in het bos te zien. Echter in het bos kan het behoorlijk druk zijn. Dan bedoel ik niet met mensen, maar met bomen, takken en onder-begroeiing. Dit is simpel op te lossen door niet het hele bos te willen fotograferen, maar een klein stukje hiervan door in te zoomen. Zo kan je makkelijk storende takken op de grond weg laten uit je beeld. Dit zal er voor zorgen dat je beeld rustiger wordt.

De tweede tip is iets ingewikkelder: pas je witbalans aan. Tijdens de herfst heb je van die warme kleuren, rood, geel en bruin. Wanneer je witbalans op automatisch staat zal hij in de war raken en dit willen compenseren en het beeld koud maken. Door je witbalans op schaduw of bewolkt te zetten krijg je vanzelf die warme kleuren weer terug.

Indien je de opnamen in RAW fotografeert kan je dit in de nabewerking ook nog aanpassen. Met JPEG kan dit helaas niet meer.

In de herfst kom je de meeste paddenstoelen tegen en deze zijn dan ook favoriet bij veel mensen om te fotograferen. In deze derde tip zal ik je laten zien hoe je daar een bijzondere afbeelding van kunt maken. Fotografeer de paddenstoelen vanuit een laag standpunt. We noemen dat het kikkerperspectief. Hierdoor krijg je een mooie rustige achtergrond. Fotografeer de paddenstoelen van zo dichtbij mogelijk dat zal je achtergrond nog onscherper en dus rustiger maken. Wil je er echt een mooi beeld van maken dan moet je echt zo laag mogelijk standpunt nemen en de paddenstoelen van beneden naar boven fotograferen, zodatig dat de bladeren aan de bomen de achtergrond worden. Wanneer er dan ook nog zonlicht door de blaadjes schijnt krijg je van die mooie lichtcirkels op de achtergrond.

De vierde en laatste tip is "ga voor details". Fotografeer niet een hele boom of paddenstoel, maar fotografeer een gedeelte hiervan. Bij de bomen kan je denken aan de mooi gekleurde bladeren en bij een paddenstoel aan alleen de lamellen aan de onderkant. Wanneer je geen macrolens hebt kan je ook achteraf met de meest simpele bewerkingsprogramma's een deel van je opname bijsnijden. Op die manier kan je precies dat detail van je foto krijgen wat jij het mooist vindt.

Blijf fotograferen en geniet van de herfst,
Arjen Hartog
www.arjenhartog.nl

© Arjen Hartog

Van Zout naar Zoet en van Zeepeduinen naar Zierikzee

Annet de Bruijne

Dat was deze zomer de titel van de IVN Zomerweek 2022, die in de Kop van Schouwen plaatsvond op camping 'In de Boogerd' in Burgh Haamstede in de eerste week van augustus.

Wat is de IVN zomerweek?

De stichting IVN-Zomerweek organiseert elk jaar in de zomervakantie een actieve week voor volwassenen en jeugd, waarin natuurbeleving, landschap en cultuurhistorie voorop staan. Elk jaar wordt in een ander deel van Nederland een groepsaccommodatie met kampeergelegenheid gezocht op een mooie plek. Met lokale (IVN) vrijwilligers wordt een boeiend programma met excursies, lezingen en andere activiteiten samengesteld. Zo vond de week vorig jaar plaats in nationaal Park Lauwersmeer en volgend jaar zal die in Gieterveen (Drentse Aa) zijn. Aan de week doen 65 à 75 mensen mee. Er wordt gezamenlijk gegeten, heerlijk eten, bereid door een eigen kok. Er is een team van vrijwilligers dat de organisatie op zich neemt.

Het programma

Dit jaar namen Marijke Wesseling en ik, samen met Gerda van een Brabantse IVN afdeling de inhoudelijke voorbereiding van de activiteiten voor onze rekening. We begonnen al in het najaar gesprekken te voeren met sleutelfiguren uit de Natuurorganisaties op Schouwen, zoals de IVN gidsen Rien Pronk en Ine van de Ven, Wilco Jacobusse van Nationaal Park Oosterschelde, Marijke Lieman van Staatsbosbeheer, Ted Sluijter van de Natuur en Vogelwacht Schouwen Duiveland, Janneke Donkers van NME Schouwen Duiveland, Zeeuws Landschap, Stichting Duinbehoud en vele anderen. Via hen kregen we weer allerlei namen en van specialisten door die excursies/activiteiten konden verzorgen. Zo konden we een programma van rond de 25 verschillende activiteiten verzorgen verdeeld over 4 dagen.

De verschillende duingebieden kwamen aan bod: Boswachterij Schouwen Duiveland, Meeuwenduinen, Verkliekerduinen (SBB), Zeepeduinen, Slotbos (Natuurmonumenten), de vroongronden en het Gadrabosje (met de enige heide in Zeeland!). Ook de stranden natuurlijk: van Neeltje Jans (strandmonitoring Anemoon) en het "groene" verkliekerstrand (bescherming strandplevieren, schoonmaken strand), het strand van Westenschouwen.

Langs de boorden van de Oosterschelde werden excursies gegeven bij het haventje van Burghsluis, in De Schelphoek, ontstaan na de ramp van 1953, de Prunje, Plan Tu-reluur (binnendijkse natuurcompensatie). Ook werden de landbouwers bezocht, die mee doen aan het project Part-ridge van het Zeeuws Landschap.

Vissen in poeltjes, foto Roeland Scheeren.

Er werden Zilte zaligheden gegeten, wieren geproefd, Noordse woelmuizen gezocht (en gevonden), insecten bestudeerd, boomkikkers ontdekt, damherten gespot, zeehonden en natuurlijk tal van vogels bekeken, planten herkend via de flora. Ook bezochten we het Tiny sea Forest op de Brouwersdam, de Schouwse Schatkamer midden in het Prunjegebied en de historische ring van het dorpje Burgh. 's Avonds luisteren we naar een concert, vingen nachtvlinders, keken we naar films over het onderwaterleven in de Oosterschelde en maakten we zelf muziek. Goede bekenden van ons leverden ook hun bijdragen: Anton van Haperen vertelde over het ontstaan, de leeftijd en begroeiing van de verschillende delen van De verkliekerduinen. Angelique de Cock verzorgde het sleepnet vissen van de Zeeuwse zaligheden (foto).

Sleepnet trekken, foto Roeland Scheeren.

Wat mij betreft was het een hele fijne week en ik ben heel blij dat ik mede dankzij de intensieve voorbereiding de prachtige natuur van Schouwen beter heb leren kennen.

IVN zomerweek: Aanrader!

De natuur lezen in de duinen

Henk Sijsenaar

Walcheren heeft een prachtige kust, nu nog steeds, ondanks de stenige inbraken die als paddenstoelen uit de grond schieten; de Manteling is daarin voor mij de favoriet. Hoewel de Manteling zich in ruime zin kan uitstrekken van Domburg tot Vrouwenpolder zijn voor mij de duinen en de beboste buitenplaatsen Westhove, Berkenbosch en Duinbeek tussen Domburg en Oostkapelle het meest in trek.

Kasteel Westhove

Ik heb in de Manteling voor het Zeeuws Museum voor natuur en landschap Terra Maris, en voor Staatsbosbeheer, rondleidingen verzorgd en ik kan me niet herinneren dat ik daarbij ooit tegen mijn zin heb gewandeld; er was en is altijd wat te zien, het is zo'n veelzijdig gebied: de prachtige duinen met de beroemde "bonsai"-eiken, de duindalen, de groei en bloei van de duinvegetatie en de parken zelf natuurlijk.

Eikjes

De drie buitenplaatsen hebben elk hun eigen uitstraling; de gebouwen zelf:

Westhove, begin 13de eeuw als "uithof" gebouwd op initiatief van de abdis van Rijsenburg. Zij leidde een klooster ten oosten van Oostkapelle. In 1277 kwam Westhove in handen van de abt van de Middelburgse abdij en bleef in het bezit van die abdij tot aan de reformatie in de jaren '60 van de 16de eeuw. Vanaf die tijd werd het interessant voor bestuurders van de stad Middelburg. Westhove heeft een imposante historie en is ook nu nog steeds bijzonder om te zien.

Berkenbosch, als buitenplaats medio 17de eeuw ingericht in de hoeve met die naam en in 1862 door de burgemeester van Oostkapelle (!) vervangen door de huidige villa.

En als derde het kasteeltje Duinbeek dat in 1715 is gebouwd op de funderingsresten van het kasteel van de Zeeuwse familie van Borssele uit de 14de eeuw.

Het karakter van de landgoederen zelf heeft in de loop van de eeuwen nog al wat wijzigingen ondergaan ten gevolge van de behoeften van de (geestelijke, successievelijk adellijke) bewoners, aanvankelijk louter voor de voedselvoorziening en de levering van brandstof en timmerhout, later – in de 16de eeuw – kregen de gebieden (parken) een nieuwe betekenis. Verpozing, wandelgenoege, dus de aanleg van pleziertuinen. Er ontstond een sierparkmode, de Renaissance (16de eeuw), de barok, ook voor parken vanaf medio 17de eeuw, de Engelse landschapsparken eind 18de eeuw.

Dode eik in het duin bij Westhove

Je ziet er nog veel van terug in de huidige parken; Berkenbosch heeft veel barokke elementen, in Duinbeek en Westhove is het voornamelijk de Engelse landschapsstijl hoewel in Westhove de rechte lanen nog uit die voorafgaande barokke periode schijnen te stammen.

Ja, en waarom dit voor mijn doen uitgebreide verhaal over de Manteling? Nou, de weekendeditie van het dagblad NRC heeft een cultuurkatern waarin de columnist/schrijver/journalist Bas van Putten aanvankelijk op een bijzondere manier zijn tests van grote en kleine auto's weergaf.

Autotest hebben niet mijn eerste belangstelling, maar die van hem zijn onweerstaanbaar. Hij was in staat om zelfs zijn negatieve ervaringen op een plezierige, aparte manier te beschrijven.

Hij is kortgeleden begonnen aan zijn fietservaringen en daar is op zaterdag 6 augustus het idee voor mijn verhaaltje het gevolg van. Hij beschrijft zijn fietstocht door de duinen tussen Katwijk en Scheveningen. Zoals hij met name zijn beleving van het duinlandschap beschrijft, poëtisch, creatief, beeldend*. Ik wil graag een stukje citeren waarin hij zijn beleving afzet tegen zijn jeugdherinneringen:

“Nog wedijvert de schoonheid van de Nederlandse kusten met het mooiste van mijn kijkersleven. Een dennenbosje steekt als inktvlek af bij bleekgroen golvend teletubbieland. Het duinzand marmert lichtende woestijnpatronen in het gras. De duindoornstruiken hebben het blauwgrijze patina van olijfbomen. In de duinpannen vennetjes en meertjes, onder de omfloerst zonnige hemel zilverbloew of naakt metaal..... Toen zag ik niks. Nu lees ik de natuur als een gezicht.”

Uitzicht in de Manteling

Ik zag het voor me, maar ik zag het niet zozeer tussen Katwijk en Scheveningen, ik zag de Manteling, bijvoorbeeld staand op een hoog duin bij de Hamster, dat duin deed mij als een “Bellevue” van Westhove in zijn oude tijd denken, een uitzichtpunt in een kasteelpark: de duindoornstruiken al of niet getooid met de oranje bessen, het duinzand in de dalen tussen de begroeiing. Ik fietste wel eventjes met hem mee. De afbeeldingen heb ik in de loop van de tijd gemaakt.

Bellevue Westhove

* Een citaat herbergt wel het gevaar dat de context verloren gaat, met de “hel van vermaak” doelt hij het beeld van Scheveningen dat in contrast staat van de kustnatuur die hij achter zich liet.

Zijn beschrijving draagt als titel: “Van Rembrandtschets naar de hel van vermaak”.

Foto's Henk Sijsenaar

Wespennesten

Henk Sijsenaar

Een poosje geleden gaven goede vrienden van ons in Oostkapelle ons deze foto van wespennesten in hun schuur. Ze geven een beeld van hoe vernuftig die dieren hun "hol" bouwen. Ik weet uit ervaring dat ze vrijwel niets wegen en dat ze ook behoorlijk fors kunnen uitvalen.

Wespen hebben een slechte naam maar dat is eigenlijk ten onrechte; ze zijn heel nuttig bij het consumeren van vele, ook voor ons lastige, insecten. Ze zijn niet agressief, behalve als ze zich in het nauw voelen zitten en ze lusten ons niet, maar ons drankje en gebakje zijn natuurlijk wel aantrekkelijk.

Wespennesten

Inhoud:

Algemeen

- 2 Redactioneel
Bij de voorpagina
Aan de editie werkten mee
Colofon
- 3 Bestuur en Werkgroepen
Contributieverhoging en nieuw bankrekeningnummer
Jaarverslag 2021 IVN Landelijk
- 4 Wil je een handje helpen?
Vertegenwoordiging Landelijke Raad

Activiteiten:

- 5 Agenda komende periode
Andere activiteiten in het kort
Natuur in de stenen stad
- 6 Paddenstoelenexcursie 8 oktober 2022
Excursies in het Nollebos/Westduin
Wandelingen in Ter Hooge
- 7 Natuur en een vleugje Oranjecultuur
Wandelingen in Park Toorenvliedt

Duurzaamheid en klimaat

- 8 Acht miljard mensen op aarde

Artikelen en ander nieuws

- 9 Een wandeling door buitenplaats Ter Hooge
- 10 Campina boerderijendag op Pitteperk
- 12 Fototips: Herfst
- 13 Van Zoet naar Zout en van Zeepeduinen naar Zierikzee
- 14 De natuur lezen in de duinen
- 15 Wespennesten

Tegen het licht in zie je nog de sporen van een lekkere smuller in het blad; foto Jeike Lammers